

חלום יעקב בהגותו של הרב יעקב משה חרל"פ

(תחת המקורות נמצא תמלול של השיעור)

מהו "המקום"?

ליה ארעא. מיד ויפגע במקום. (סנהדרין צה ע"א-ע"ב)

4. שהתפללו בו אבותי - אברהם ויצחק, אברהם דכתיב ויעתק משם, יצחק - אין מקרא בידי). (רש"י שם)

5. שהתפללו בו אבותי - האי בית אל לא הסמוך לעי הוא אלא ירושלים ועל שם יהיה בית אלהים קראו בית אל והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם והוא שדה שהתפלל בו יצחק דכתיב (בראשית כד) לשוח בשדה דהכי אמרינן בפסחים (דף פח) אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב מאי שנא יעקב אלא לא כאברהם שקראו הר דכתיב בהר ה' ולא כיצחק שקראו שדה דכתיב לשוח בשדה אלא כיעקב שקראו בית. (רש"י חולין צא ע"ב)

6. כי אם בית אלהים - אמר רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא הסולם הזה עומד בבאר שבע ואמצע שיפועו מגיע כנגד בית המקדש, שבאר שבע עומד בדומה של יהודה, וירושלים בצפונה בגבול שבין יהודה ובנימין, ובית אל היה בצפון של נחלת בנימין בגבול שבין בנימין ובין בני יוסף, נמצא סולם שרגליו בבאר שבע וראשו בבית אל מגיע אמצע שיפועו נגד ירושלים. וכלפי שאמרו רבותינו שאמר הקדוש ברוך הוא צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה, ועוד אמרו יעקב קראה לירושלים בית אל וזו לוז היא ולא ירושלים ומהיכן למדו לומר כן. אומר אני שנעקר הר המוריה ובא לכאן, וזהו היא קפיצת הארץ האמורה בשחיטת חולין (חולין צא ב), שבא בית המקדש לקראתו עד בית אל, וזהו ויפגע במקום. [ואם תאמר וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם, איהו לא יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ומן השמים יעכבוהו, איהו עד חרן אזל כדאמרינן בפרק גיד הנשה (חולין צא ב), וקרא מוכיח וילך חרנה, כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ:] (רש"י בראשית כח, יז וראה רמב"ן שקפיצת הדרך

1. ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה: ויפגע במקום וילן שם כִּי־בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאשֵׁיתוֹ וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: וַיַּחְלֵם וְהִנֵּה סֹלֶם מִצֵּב אֲרָצָה וְרֵאשׁוּ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מֵלֶאכֶי אֱלֹהִים עֲלִים וְיִרְדִּים בּוֹ: וְהִנֵּה ה' נָצַב עֲלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אֲבֹרָהִם אָבִיךָ וְאַלֵּהִי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לֵךְ אֶתְנַנֶּה וְלִזְרַעֲךָ: וְהִנֵּה זֶרְעֶךָ כְּעֶפֶר הָאָרֶץ וּפְרֻצֹת יָמָה וְקִדְמָה וְצִפְנָה וְנִגְבָּה וְנִבְרָכֶוּ בְּכֹל־ מִשְׁפָּחַת הָאֲדָמָה וּבְזֶרְעֶךָ: וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹמֵךְ וּשְׁמֵרְתִיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל־הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ: וַיִּיקֶץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲנִי יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי: וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מִה־נִּזְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם: וַיִּשְׁלֹם יַעֲקֹב בְּבֹקֶר וַיִּקַּח אֶת־ הָאֲבֶן אֲשֶׁר־שָׂם מִרְאשֵׁיתוֹ וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מִצֵּבָה וַיִּצֶק שֶׁמֶן עַל־ רֵאשָׁהּ: וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוֹלָם לֹזֵז שֵׁם־הַעִיר לְרֵאשֻׁנָה: (בראשית כח, י-יט)

2. ויפגע במקום, ר"ה בשם ר' אמי אמר מפני מה מכנין שמו של הקדוש ברוך הוא וקוראין אותו מקום שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו, מן מה דכתיב (שמות לג) הנה מקום אתי, הוי הקדוש ברוך הוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו... א"ר אבא בר יודן לגבור שהוא רוכב על הסוס וכליו משופעים אילך ואילך הסוס טפילה לרוכב ואין הרוכב טפילה לסוס שנאמר (חבקוק ג) כי תרכב על סוסך. ד"א מהו ויפגע צלי, במקום צלי בבית המקדש (בראשית רבה סח, ט)

3. תנו רבנן: שלשה קפצה להם הארץ: אליעזר עבד אברהם, ויעקב אבינו, ואבישי בן צרויה... יעקב אבינו - ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה וכתוב ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש. כי מטא לחרן אמר: אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ואני לא התפללתי בו? בעי למיהדר, כיון דהרהר בדעתיה למיהדר - קפצה

אינה קפיצת הארץ אלא קפיצת האדם, ושמקום שכיבת יעקב היה בבאר שבע)

7. ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש... יעקב הרגיש כי זה יהיה מקום המקדש לפי שראה ששקעה עליו השמש שלא בעונתה, לפי שמקום קדוש זה מכהה גלגל חמה ואינו צריך אל השמש, ואדרבה השמש צריכה אליו כמו שאמרו חז"ל (במדבר רבה טו ב) אמר ר' אבין אתה מוצא מי שמבקש לעשות לו חלונות עושה אותם רחבות מבפנים וצרות מבחוץ כדי שיהיו שואבין האורה מבחוץ, אבל חלונות של בית המקדש היו רחבות מבחוץ וצרות מבפנים למה שיהא האור יוצא מן המקדש ומאיר לעולם, שנאמר (יחזקאל מג ב) והארץ האירה מכבודו (כלי יקר בראשית שם)

8. כל דבר מתברך ממקומו המיוחד לו ואין הברכה מצויה רק כשהוא על מקומו, ומה מאושר הוא האדם המוצא את מקומו. יעקב אבינו הוא אשר פגע במקומו המיוחד לו "ויפגע במקום", ושם התעלה לרוממות גדולתו ונגלה לו החזון הנצחי: "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. והנה ד' נצב עליו". גם כשמקלסים להקב"ה אומרים: 'ברוך כבוד ה' ממקומו', לפי שהכל תלוי במקומו, שכן מפני זה נקרא הקב"ה "מקום" שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו (מי מרום, נימוקי המקראות, ויצא עמ' סח)

אור הגאולה בתוך חשכת הגלות

9. ויש עוד רמז נכון, במה שאמרו במדרש ילקוט (רמז קיח) ששקעה השמש שתי שעות קודם זמנה... על כן בא הרמז אל יעקב בשקיעה זו, שיהיה סימן מסור בידו שלעתיד יחרב המקדש שתי שנים קודם הזמן, על כן ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו. ואמרו במדרש (מביאו רמ"א אורח חיים סימן תקנה ס"ק ב) שחסידים ואנשי מעשה נוהגים בליל תשעה באב לשום אבן תחת הראש ואמרו שיש להם סמך מן פסוק זה ויקח מאבני המקום וגו' כי יעקב ראה החורבן (כלי יקר בראשית פרק כח, יא)

10. כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי, כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום (מסכת חולין צא:) לפי המבואר ברש"י בגמרא ובחומש הכוונה שנעקר הר המוריה ובא ליעקב.

כאן סלל יעקב אבינו דרך לבניו שאפילו בזמן שיהיו בגלות, אם רק ישתוקקו לא"י ולאור הגאולה, יקפוץ כנגדם הר המוריה, מקום קודש הקודשים ובתוך חשכת הגלות יאיר אור נוגה של הגאולה. וכמו אצל יעקב ע"י שהתעוררה בו תשוקה למקום המקדש ואמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותיי וכו' ומיד נתן את דעתו לחזור וקפצה לו הארץ, גם בניו אחריהם אם יגבירו את תשוקתם, יהיה נחשב להם כאילו הם עומדים בהר הקודש והמקדש, בארץ אבותיהם. (מי מרום, נימוקי המקראות, ויצא עמ' סח)

11. כשהכניסו את האנשים של המחנה, קהל של אלפי איש, לחצר ההשמדה בטרבלינקי, הקהל פנה אל כ"ק אדמו"ר: "רבינו מה הוא אומר עכשו?" אז פתח רבינו הקדוש ואמר בנחת: "שמעו אחי ואחיותי, עם ה', לא עלינו להרהר אחרי מעשיו של הקב"ה ואם נגזר שבזמן הזה אנחנו נהי' הקרבנות של חבלי משיח בדרגה זאת של הגאולה ולעלות על המוקד, אשרינו שזכינו לכך, ומה שחז"ל אמרו "ייתי ולא אחמיניה", היינו טרם שמגיעים לכך, אבל אנחנו שהגענו לדרגה זו, צריכים אנו לשמוח כח זכינו שאפרנו יטהר את עם ישראל כולו. הנני מצוה עליכם שבל תהססו ולא תבכו בלכתכם לכבשן, אדרבא היו בשמחה, ובניגון 'אני מאמין' וכו' עקיבא בשעתו תסתלקו ב'שמע ישראל', ב'אחד". הקהל קיים את דברי קדשו ובניגון "אני מאמין" ובקריאת "שמע ישראל" קידשו שם שמים ברבים. הי"ד ויהי זכרם ברוך. ("דברי קודש האחרונים של כ"ק האדמו"ר הקדוש מגראדזסיק מוהר"ר ישראל שפירא הי"ד זצ"ל" פתיחה לספר אמונת ישראל, ירושלים תש"ח)

12. ר' עזריאל-דוד פסטג היה חזן ידוע בוורשה, רבים נהרו אל בית הכנסת שבו נהגו ר' עזריאל-דוד ואחיו, להתפלל בימים הנוראים. כעת נדחס, לאחר הכיבוש הנאצי, ר' עזריאל-דוד, עם אלפים מאחיו היהודים, באחת מרכבות המוות, בדרך מוורשה אל מחנה ההשמדה טרבלינקה. ר' עזריאל-דוד היה מכונס בתוך עצמו למול עיניו של ר' עזריאל-דוד קמו לפתע מילות העיקר הי"ב: "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה, עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא". הוא עצם את עיניו והתעמק במילים ובתוכן. דווקא עכשיו, אמר בלבו, כשהכול נראה אבוד, נבחנת אמונתו של יהודי. ופתאום החלו שפתיו לפזם נעימה שקטה

ארץ, וגם העולים מתחתית ארץ עד רום שמים, מלאכי אלוקים המה. (מי מרום, נימוקי המקראות, ויצא עמ' סח)

14. תְּעוּדְתוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּעוֹלָמוֹ, עַל פִּי הַיְהוּדוֹת, הַיָּא לְהַפְּרֹּ גוֹרֵל לְיַעוּד... הַיְסוּרִים בְּאִים כְּדִי לְרוּמָם אֶת הָאָדָם, לְטַהֵר אֶת רוּחוֹ וּלְקַדְּשׁוֹ, לְנִקּוּת אֶת מַחְשַׁבְתּוֹ וּלְצַרְפָּה מְכַל פְּסֻלַּת-הַשְּׁטָחִיּוֹת וּסְיָגֵי-הַגְּסוּת; לְעֵדָן אֶת נַפְשׁוֹ וּלְהַרְחִיב אֶת אַפְקֵי חַיָּו. כָּלְלוּ שֶׁל דְּבָר: הַיְסוּרִים – תְּפִקִּידָם לְתַקֵּן אֶת הַפְּגוּם בְּאִישִׁיּוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם. הַהֲלָכָה מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ, כִּי עוֹוֹן פְּלִילִי הוּא בְּיַדִּי בַעַל-הַיְסוּרִים לְהַרְשׁוֹת אֶת מְכַאֲבֵיו לְלַכֵּת לְאֵבוֹד וּלְהַשְׁאֵר לְלֹא-מִשְׁמַעוֹת וּמִטְרָה. הַסְּבֵל מוֹפִיעַ בְּעוֹלָם כְּדִי לְתַרֵם דְּבַר-מָה לְאָדָם, כְּדִי לְכַפֵּר עָלָיו, כְּדִי לְגַאֵל אוֹתוֹ מִן הַזְּהֵמָה, מִן גְּסוּת-הַרוּחַ וּשְׁפָלוּת-הַנְּפֹשׁ. מִתּוֹכּוֹ צָרִיךְ הַסּוֹבֵל לְעֲלוֹת מְזַקֵּק וּמְצַרֵּף, טְהוֹר וְנָקִי. "עַת צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב וּמִמֶּנָּה יִנְשָׁע" – כְּלוּמָר, מִתּוֹךְ הַצָּרָה עֲצָמָה יִנְשָׁע תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים, יִזְכֶּה לְהַתְּגַבְּשׁוֹת וְהַתְּעֲלִיּוֹת שְׁאִין דְּגַמְתָּן בְּעוֹלָם נְטוּל-סְבֵל. מִתּוֹךְ הַשְּׁלִיָּה צוּמָח הַחַיִּיב, מִתּוֹךְ הָאֲנִטִּי-תַזְהָרָה מְבַצְבָּצֵת הַתַּזְהָרָה, וּמִתּוֹךְ הַכְּחָשֶׁת הַקִּיּוּם מִתְּגַלְּהָ קִיּוּם חֲדָשׁ. (הַרְבַּ יוֹסֵף דַּב סוּלוּבִיּוּצִיק, קוֹל דוּדִי דוּפֵק)

וּחִרִישִׁית. דְּבִקוּתוֹ שֶׁל ר' עֲזַרְיָאֵל דוּד גְּבֵרָה וְהִלְכָה מִרְגַע לְרַגַע. עֵינָיו עֲצוּמוֹת וְגוּפוֹ דְחוּס, הוּא לֹא חָשׁ כָּלֵל בְּשִׁקְטֵי הַמוּחַלְטֵי שֶׁהִשְׁתַּרְרָה בְּקִירוֹן וּבִמְאוֹת הָאוֹזְנִיִּים הַכְּרוּיּוֹת בַּתְּדַהֲמָה לְמִשְׁמַע הַצְּלִילִים הַמוּפְלָאִים, שְׁכֵאִילוֹ נִלְקַחוּ מִעוֹלָם אַחֵר לְגַמְרִי. הוּא גַם לֹא שָׁמַע אֶת הַקּוֹלוֹת הַמְּצַטְרָפִים בַּהֲמִשְׁךְ לְשִׁירְתוֹ, בַּתְּחִילָה בְּשִׁקְטֵי, וּמִרְגַע לְרַגַע בְּקוֹל גּוֹבֵר וְהוֹלֵךְ. הַנְּעִימָה הַמְּרַגֶּשֶׁת, עִם הַמִּילִים הַקְּדוּשׁוֹת, חִבְרוּ לְאִמּוֹנָה הַטְּהוּרָה שֶׁבִּלְבָבוֹת וּפְרָצוּ מִתּוֹכָם בְּשִׁירָה גְּדוּלָה וְאִדִּירָה, כְּמִתְעוֹרֵר מַחְלוּם רְחוּק, פִּקַּח ר' עֲזַרְיָאֵל-דוּד אֶת עֵינָיו וְהִבִּיט נִכְחוֹ. עֵינָיו הִיוּ אֲדוּמוֹת מִבְּכִי וְלַחִיּוֹ רְטוּבוֹת מִדְּמַעוֹת. הוּא הִיָּה נֹסַעֵר מְאוּד וּפְנָה אֶל הַסּוּבְבִים אוֹתוֹ: "רוּצָה אֲנִי לְהַצִּיעַ לְכָל מֵאֵן דְּבַעֵי עִסְקָה בְּלַתִּי שְׁגֵרְתִּית: מִי שִׁיקְפוֹץ מִהֲרַכְבַּת, יִצִּיל אֶת עַצְמוֹ וְיִצְלִיחַ לְהַבִּיא אֶת הַנִּיגוֹן הַזֶּה אֶל מוֹרֵי וְרַבֵּי הָאֲדַמּוֹ"ר מִמוּדַזִּיץ, מִעֵנִיק אֲנִי לוֹ מַחְצִית מַחְלָקִי בְּעוֹלָם הַבֵּא". כַּעֲבוּר רַגַע הוֹרְמוּ שְׁתֵּי יַדִּים. אֱלֹהִים הִיוּ שְׁנֵי בַחּוּרִים צַעִירִים. כַּעֲבוּר שְׁעָה קָלָה הַצְּלִיחוּ הַשְּׁנִיִּים בְּעֲזַרְתָּם שֶׁל הָאֲחֵרִים, לְפַרֵק אֶת הַקְּרָשִׁים שֶׁסִּגְרוּ עַל הַחֲלוֹן הַקָּטָן שֶׁבְּמִרוּמֵי הַקִּירוֹן. הֵם נִפְרְדוּ מֵאֲחִיהֶם וְקִפְצוּ בְּזֵה אַחֵר זֶה מִתּוֹךְ הַרְכַּבַת הַשׁוּעֵטָה. כַּעֲבוּר זְמַן הַתִּיַּצֵּב עַל סֵף דְּלִתּוֹ שֶׁל הַרְבִּי מִמוּדַזִּיץ בְּאַרְצוֹת הַבְּרִית אֶחָד מֵהַשְּׁנִיִּים. הַתְּבַרֵר, כִּי חִבְרוּ הַתְּרַסְקֵי אֶל מוֹתוֹ בְּקִפְצָה מִהֲרַכְבַּת, וְאוֹלָם הוּא נִיצַל וְהַצְּלִיחַ לְהִימְלֵט מִהַתּוֹפֵת. הוּא נִכְנַס אֶל חֲדָרוֹ שֶׁל הַרְבִּי, גוֹלָל בְּאוֹזְנָיו אֶת הַסִּיפּוֹר הַמְּלֵא וְשֵׁר לְפָנָיו אֶת נִיגוֹנוֹ שֶׁל ר' עֲזַרְיָאֵל דוּד, חִסִּידוֹ. כָּל אוֹתָהּ שְׁעָה יֵשֵׁב מוֹלוֹ הַרְבִּי וּמִירֵר בְּבִכִּי. הַרְבִּי מִמוּדַזִּיץ הוּא שֶׁהִפִּיץ אֶת נִיגוֹנוֹ שֶׁל ר' עֲזַרְיָאֵל-דוּד פִּסְטַג בְּכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ. "עִם הַנִּיגוֹן הַזֶּה צַעְדוּ יְהוּדִים אֶל מִשְׁרְפוֹת הַגְּזִים", אָמַר, "וְעִם הַנִּיגוֹן הַזֶּה יִצַּעְדוּ יְהוּדִים לְקַבֵּל אֶת פְּנֵי מִשִּׁיחַ צַדִּיקוֹ (ע"פ שִׁיחַ הַשְּׁבוּעַ, גְּלִיוֹן 654)

עוֹלִים וְיוֹרְדִים

13. 'עוֹלִים וְיוֹרְדִים'. יַחַד עִם הָעֲלִיּוֹת בָּאוּ גַם הַיְרִידוֹת, שֶׁכֵּן הַיְרִידוֹת מִעֲנֵפֵי הָעֲלִיּוֹת הַמָּה, כִּי כַךְ הוּא טַבַּע וְסוֹדֵר הָעֲלִיָּה, לְעֲלוֹת לְמַעְלָה וּלְהִתְפַּשֵּׁט גַם לְמַטָּה. הָאֲסוּן הוּא רַק כְּשֶׁנִּפְסַק הַסּוּלָם, שֶׁהוּא סוּד הַחִיבוּר שֶׁבֵּין הָעֲלִיָּה לְבֵין הַיְרִידָה. 'מוּצַב אֲרָצָה וְרָאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה'. אֲבָל בְּזִמְנֵי שֶׁהַסּוּלָם שָׁלֵם, וְהָעֲלִיּוֹת וְהַיְרִידוֹת מְשׁוֹלְבוֹת יַחַד 'אֲשֶׁה אֶל אַחוֹתָהּ', אֲזַג גַּם הַיְרִידוֹת אֵינֶן מְזִיקוֹת, וְשִׁתִּיחַן כְּאֲחַת מִבִּיאוֹת אֶת הַתּוֹעֲלָה. גַּם הַיּוֹרְדִים מִרוּם שָׁמַיִם וְעַד תַּחְתִּית

חלום יעקב בהגותו של הרב יעקב משה חרל"פ.

היום אנחנו נעסוק בהגותו של הרב יעקב משה חרל"פ. רב לא כל כך ידוע להרבה, שמעו שיש רב כזה, אבל מי זה, מיהו היה. אז הבאתי גם את הספר שיצא לפני שנה-שנתיים שהוציא הנין שלו על הרב חרל"פ. מי זה היה – כמה קווים של הביוגרפיה שלו, ונעבור ללימוד הדברים שלו על פרשת השבוע.

מי זה היה הרב חרל"פ? הרב חרל"פ נולד בירושלים של לפני מעל מאה שנה, איש היישוב הישן – משפחה ענפה, מאוד מפורסמת, משפחת חרל"פ משפחה עם אילן יוחסין של מאות שנים אחורה. הרב חרל"פ מהכשרות הוא אחד מהנינים שלו, הוא קרוי על שמו, הרב יעקב משה חרל"פ. חרל"פ זה היה כינוי קבוע של אחד מראשי המשפחה – חייא ראש לגולי פולין. כנראה חייא היה אדם שהתפרסם מאוד, מאוד מיוחד, ועל שמו כל הצאצאים. והוא התקרב, הרב חרל"פ, בצעירותו, התקרב ליהודי בשם ר' צבי מיכל שפירא. הרב צבי מיכל שפירא היה סגן מאוד מאוד ידוע בירושלים, היה צדיק, פרוש מאוד גדול. ועם הזמן של ההתקרבות ביניהם אז הרב חרל"פ הרגיש שדרך הפרישות של הרב צבי מיכל שפירא לא כל כך מתאימה לו. והוא חיפש את דרכו. ואני רוצה לקרוא כאן מתוך הספר את הסיפור של המפגש שלו עם הרב קוק. כותב הרב חרל"פ בעצמו; 'הימים לפני חג השבועות תרס"ד. ירדתי ליפו במצוות הרופאים עלי כדי לטבול בים, ושבועות שחל ביום ו' התפללתי בביהכ"ס שערי תורה'. הרב קוק, כידוע, לפני שהוא היה הרב של ירושלים הוא היה הרב של יפו. ושם הייתה לו ישיבה, לא כל כך ידוע עליה הרבה דברים, אבל הישיבה הזו נקראה ישיבת 'שערי תורה' ושם הוא ישב ולמד. 'בן כ"ב הייתי, והנה שמעתי כיצד הרב קוק אומר אקדמות לפני הקהל ברטט ובבכיה, נודעזעתי עד יסוד נפשי. מאותה שעה ואילך דבקתי ברב באהבה עזה והייתי תלמידו וחסידו לעולם'. כך כותב הרב חרל"פ. באמת הוא התקרב ולאחר מכן היה תלמידו של הרב קוק. אחרי פטירתו של הרב קוק הוא ירש אותו בראשות ישיבת מרכז הרב. עוד עניין מאוד מעניין על הרב חרל"פ, הרב חרל"פ היה דבוק בארץ ישראל בכל נפשו ומאודו. ועד כדי כך שכאשר יצא מסע המושבות המפורסם שבראשו עמדו הרב זוננפלד והרב קוק – יצא בתאריך ט' חשוון לפני כמאה שנה – יוצא מסע שגם הרב זוננפלד וגם הרב קוק רצו לקרב את בני המושבות שהוקמו – פתח תקווה, ראשון לציון – מושבות העלייה הראשונה, שהיו אנשים שהגיעו מבתיים תורניים והתרחקו. ולא רק שהתרחקו אלא שהיו מאוד מאוד אנטי, תיאורים מאוד קשים – מי שקורא את התיאורים ממסע המושבות עם מה הרבנים מתמודדים. וכשהגיע הרב חרל"פ לקו של יפו שכתוב בגמרא שעד כאן ארץ ישראל, הרב חרל"פ יורד מהסוס, אומר לרב קוק שלום, וחוזר חזרה הביתה – הוא לא מוכן לצאת מגבולות עולי בבל. כל כך הוא היה דבק בקדושת ארץ ישראל. ועד כדי כך שעל המצבה של הרב חרל"פ נכתב 'הורתו ולידתו בקדושה, בירושלים עיר הקודש תבנה ותכונן, והוא מעולם לא

טעם אויר של חוץ לארץ'. הוא כל כך היה דבק בארץ ישראל שביקש שיכתבו על המצבה שלו שאף פעם הוא לא יצא לחו"ל. בזה הוא ראה את העניין שלו. קוראים לספר 'שירת היס', י"ס ראשי תיבות ייעקב מ"שה – אבל הטקס של שירת היס בשביעי של פסח בבית שלו זה היה משהו מאוד מיוחד. כל ירושלים הייתה מגיעה. הרב חרל"פ נפטר לפני קרוב לשישים וחמש שנה. הרב חרל"פ היה הרב של ישיבת מרכז הרב והוא התמודד אחרי הרב קוק גם להיות הרב הראשי, אבל הוא לא נבחר, נבחר הרב הרצוג. הוא לא כל כך רצה לרוץ לרבנות הראשית אבל היה איזשהו חשש מהרב הרצוג שהגיע מחו"ל והיה דוקטור – למרות שהוא היה גדול בתורה. חששו והריצו את הרב חרל"פ תלמידו של הרב קוק, אבל בסופו של דבר הרב הרצוג זכה. אבל הם היו אחד עם השני ביחסי ידידות. הוא היה הרב של שכונת שערי חסד בירושלים, אני חושב שעד יום פטירתו. הספר שלו שאנחנו נצטט מתוכו שמו 'מי מרום', ספר באמת, מים חיים, דברים נפלאים, ואנחנו נראה כמה דברים מתוך הספר.

אנחנו נקרא בשבת¹ – "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה: ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא: ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עלים וירדים בו: והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך: והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך: והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשבתך אל האדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך: וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי: ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים: וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשתיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה: ויקרא את שם המקום ההוא בית אל ואולם לוז שם העיר לראשנה". מה זה 'המקום' הזה שחוזר על עצמו שוב ושוב? אנחנו יודעים מה זה המקום הזה, מה אומרת לנו התורה בסוף, מה זה המקום שהוא הגיע אליו? מה הפשט של התורה? בית אל. אתה לא יכול לכתוב בית אל? ויצא יעקב מבאר שבע וילך לבית אל. למה התורה מדברת בלשון נסתר? תכתוב בית אל, תכתוב את השמות. למה התורה אומרת לנו כל כך הרבה פעמים 'ויפגע במקום', אי אפשר להגיד בית אל? אתה לא רוצה להגיד בית אל תגיד לו... מה זה 'המקום'?

חז"ל מרגישים בזה וכותב ככה המדרש בבראשית רבה²; 'ויפגע במקום, ר"ה בשם ר' אמי אמר מפני מה מכנין שמו של הקדוש ברוך הוא וקוראין אותו מקום שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו' – משפט קשה. חברים יקרים, זה משפט שעליו נשתברו המוני קולמוסים בפולמוסים בין פילוסופים

¹ מקור מספר 1, בראשית כ"ח, י"ט.

² מקור מספר 2, בראשית רבה, ס"ח, ט.

הרב ידידיה הכהן – שיעור פרשת שבוע, פרשת ויצא תשע"ח

– ודרך אגב נסביר בדרך אגב מה זה אומר המשפט הזה. אבל מה זה 'ויפגע במקום', במי הוא פגש? בקב"ה. אנחנו מכירים את הביטוי 'מקום' כמתייחס לקב"ה, הרבה פעמים אצל חז"ל. 'ברוך המקום ברוך הוא' אנחנו אומרים בהגדה של פסח. למה קוראים לקב"ה 'מקום'? 'מפני מה מכנין שמו של הקדוש ברוך הוא וקוראין אותו מקום? שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו'. כלומר, מה זה 'הוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו'? כל העולם נמצא בקב"ה, והקב"ה חלילה הוא לא חלק מהעולם. על המשפט הזה נשתברו קולמוסים – זו מילה עדינה. על זו הייתה המחלוקת הגדולה שפיצלה את היהדות לפני מאתיים שנה – המחלוקת על החסידות. באו חסידים ואמרו הכל אלוקות. הכל רבונו של עולם. מה השאלה שעולה מזה? אם הכל ריבונו של עולם, מה הבעיה בזה? יש הרבה צרות בעולם, הרבה רוע, הרבה דברים מתועבים. מה, אתה יכול להגיד הכל ריבונו של עולם? כך אמרו המתנגדים. מחלוקת גדולה. הגאון מוילנה כותב 'מכנים את אלוקים עץ ואבן'. יהודים הלכו על זה למאסר, הלשנות – עוד מעט אנחנו מתקרבים ל"ט כסלו, מציינים את יום יציאתו של הרבי מחב"ד מהכלא. למה הוא נכנס לכלא? הלשינו עליו יהודים. לא גויים. מספרים על דרך החידוד, בדיחה כזו, שאומרים על איזה מישהו שחזר בתשובה והתקרב לחב"ד. אז הוא מגיע לאמא שלו אחרי כמה זמן, אומר לה, אמא עוד מעט מגיע ל"ט כסלו, את צריכה להדליק נר ולהגיד תהלים. היא אומרת למה? אז הוא אומר לה ביום י"ט כסלו הרבי השתחרר מהכלא. אחרי כמה זמן הוא מגיע אליה, שוב, גם היום את צריכה להדליק נר ולהגיד תהלים. למה? עוד יום, יש יומיים שהם מציינים, פעמיים שהרבי נאסר. גם היום הרבי השתחרר מהכלא. טוב, בסדר. אני עושה. פעם שלישית אומר לה אמא, היום את צריכה להדליק נר ולהגיד פרק תהלים. מה קרה? הרבי ניצח במשפט של הספרים – בחב"ד יש גם מושג כזה. חושבת אמא שלו רגע ואומרת, אני לא כל כך מבסוטית מהסביבה שלך. אז הוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו. 'מן מה דכתיב הנה מקום אתי, הוי הקדוש ברוך הוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו. אמר ר' אבא בר יודן לגיבור שהוא רוכב על הסוס וכליו משופעים אילך ואילך הסוס טפילה לרוכב ואין הרוכב טפילה לסוס'. מדמים את העולם לרוכב של סוס. זה לא אומר שהסוס הוא הרוכב, אז העולם, הקב"ה שולט בכל מה שיש בעולם. אבל זה לא שהעולם הוא הקב"ה. זה הנקודה של ההבדל. אז לכן קוראים לזה 'מקום' – כי העולם ממוקם בתוך האלוקות כביכול. 'דבר אחר מהו ויפגע? צלי', התפלל, 'במקום' – צלי בבית המקדש'. רגע, מאיפה הגענו פה לבית המקדש? פגע במקום, פגע בקב"ה, אני מבין. ראה שכינה אלוקות. בבית המקדש? אנחנו נמצאים בבית אל, ובית אל כידוע זה לא בית המקדש, זה לא ירושלים.

אומרת לנו הגמרא בסנהדרין³ – 'תנו רבנן, שלושה קפצה להם הארץ; אליעזר עבד אברהם ויעקב אבינו ואבישי בן צרויה'. נעזוב את השאר, נדבר על יעקב אבינו. 'יעקב אבינו – ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. וכתוב ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש. כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ואני לא התפללתי בו? בעי למיהדר', הוא עובר בבית אל, הוא אומר רגע, הרי אברהם ויצחק התפללו בבית אל, ואני... פתאום הוא תופס ואומר רגע, לא עצרתי להתפלל שם. אני אעשה אחורה פנה. נו, מה הבעיה? תתפלל במקום שלך, הגעת לחרן, תתפלל בחרן. לא. אני אחזור, אני אלך בדרכי אבותיי. אבותיי התפללו שם, גם אני אתפלל שם. 'בעי למיהדר. כיוון דהרהר בדעתו', הוא רק חשב לחזור, 'קפץ לו הדרך, מיד 'ויפגע במקום'. כלומר, הייתה לו קפיצת הדרך בחזרה לבית אל. 'שהתפללו אבותי', אומר כאן רש"י בסנהדרין שמדובר בבית אל,⁴ 'אברהם ויצחק, אברהם דכתיב ויעתק משם, יצחק אין מקרא בידי'. כך כותב רש"י. אבל יש רש"י מעניין אחר, רש"י בחולין שחולק על הרש"י בסנהדרין⁵; 'שהתפללו אבותי. האי בית אל לא הסמוך לעי הוא' – ליד בית אל יש מקום שנקרא העי. ליד פסגות. אז הוא אומר זו לא בית אל הזו, 'אלא ירושלים'. הבית אל שמדובר כאן זו ירושלים. 'ועל שם יהיה בית אלקים קראו בית אל. והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם, והוא שדה שהתפלל בו יצחק, כדכתיב לשוח בשדה דהכי אמרינן בפסחים אל הר ה' ואל בית אלקי יעקב. מאי שנא יעקב? אלא לא כאברהם שקראו הר דכתיב בהר ה', ולא כיצחק שקראו שדה דכתיב לשוח בשדה, אלא יעקב שקראו בית'.

לאן הייתה הקפיצה של הדרך? לירושלים. במקום של בית המקדש. נדלג לדברי הרב חרל"פ⁶; 'ויפגע במקום – כל דבר מתברך במקומו המיוחד לו ואין הברכה מצויה רק שהוא על מקומו, ומה מאושר לו האדם המוצא את מקומו. משפט פגזי. מה זה אומר 'המקום'? למה קוראים 'ויפגע במקום'? למה ריבונו של עולם מכונה 'המקום'? אומר הרב חרל"פ רעיון מדהים. הוא אומר – פעם היינו חיים בעולם של הכרח, לא הייתה משמעות לעבודה שהאדם עובד, לא היה ללכת למכון שתגיד לך איזה עבודה אתה מחפש. מה שהיה זה מה שהוא היה עובד. היה עבודה בתור סנדלר היה עובד בתור סנדלר. לא מגיע לידי סיפוק. זה הכרח. אדוני, אם אתה לא תעבוד אתה תמות מרעב. גם ככה בקושי אנשים חיו. חתונה – ההורים בחרו מי הכלה וזהו. ככה חיים. עולם של הכרח. היום אנשים לא מוכנים לחיות ככה. וזה מעסיק את האנשים מאוד – אולי אני בדרך יותר מידי. בן אדם אומר, אני הולך לפגישה וזה לא זה. אני נכנס לאיזה חוג בפקולטה ואני אומר זה לא זה. מה אתה בדרך? יש פרנסה בזה, מה אתה כל כך מסתבך?

³ מקור מספר 3, סנהדרין צ"א.

⁴ מקור מספר 4, רש"י שם.

⁵ מקור מספר 5, רש"י חולין צ"א:

⁶ מקור מספר 8, מי מרום, נימוקי המקראות, ויצא עמ' ס"ח.

לא. בן אדם מחפש להגיע למקום שלו אומר הרב חרל"פ. הסיפוק הגדול ביותר זה שכן אדם מצליח להגיע למיצוי האישי. מי מבטא את השלימות הזו, השלימות הכי הכי גדולה בעולם? זה הקב"ה. ולכן הקב"ה נקרא 'מקום'. כי הוא נמצא במקום שלו. כי הוא שיא השלימות. אני הייתי רוצה להגיע למקום שלי אומר הרב חרל"פ. זה המקום. לכן אומר הרב חרל"פ – 'ומה מאושר הוא האדם המוצא את מקומו'. זה האושר. זה הסיפוק. זו גישה סופר מודרנית, שהוא כאן במחשבה שלו הוא חלוץ אדיר. הוא כתב את זה לפני שמונים שנה – מי בכלל חשב אז, מי בכלל דיבר אז? היינו חיים בעולם של הכרח. לא, אומר הרב חרל"פ, זה העניין של האדם, הוא מחפש את מקומו. הוא מוצא את מקומו. 'יעקב אבינו הוא אשר פגע במקומו המיוחד לו "ויפגע במקום"'. ויעקב אבינו בנקודה הזו שהוא יושב ולומד תורה כל כך הרבה שנים, הוא הולך עכשיו למצוא את זיווגו, למרות שאין לו חיים קלים – אין לו חיים קלים בכלל, אח שלו רודף אחריו, הוא מגורש מבית אביו – ולמרות זאת נושאת אותו רוח של אני מגיע לתכלית שלי. אני הולך ואני פוגע במקום. 'ושם התעלה לרוממות גדולתו ונגלה לו החזון הנצחי "סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עלים וירדים בו: והנה ה' נצב עליו"'. גם כשמקלסים לקב"ה, כשרוצים לשבח את הקב"ה, 'אומרים 'ברוך ה' ממקומו', לפי שהכל תלוי במקומו, שכן מפני זה נקרא הקב"ה 'מקום' שהוא מקומו של עולם ואין עוולמו מקומו'. זה אומר הרב חרל"פ, הבן אדם כאן הגיע אל ההגשמה העצמית שלו, הגיע אל המקום שלו.

זה רעיון אחד. הלכתי והסתכלתי היום – רעיונות נפלאים שאני רוצה לשתף אתכם. המקור הבא זה לא הרב חרל"פ, זה מתקשר לרב חרל"פ – זה הכלי יקר והוא מתקשר לרב חרל"פ. הוא כותב כך⁷; 'ויפגע במקום וילך שם, יעקב הרגיש כי זה יהיה מקום המקדש לפי שראה ששקעה עליו השמש שלא בעונתה, לפי שמקום קדוש זה מכחה גלגל חמה ואינו צריך אל השמש'. אומר כאן הכלי יקר רעיון. השמש שוקעת – מה זה 'השמש שוקעת'? זה ביטוי למקדש. מה זה אומר ביטוי למקדש? ברגע שיעקב אבינו מגיע למקום הזה הוא מבין שהוא נמצא במקום שהוא המקדש. למה? כי אנחנו רואים שהשמש שוקעת. המקום הזה מכחה גלגל חמה – האור הרוחני שלו כל כך חזק שהחמה מחוויירה אל מול המקום הזה. יש כאן איזה רמז כזה, בשקיעת החמה, אומר הכלי יקר, יש כאן רמז שבאותו מקום ייבנה בית המקדש. נעבור להמשך הכלי יקר⁸; 'ויש עוד רמז נכון במה שאמרו במדרש ילקוט ששקעה השמש שתי שעות קודם זמנה. על כן בא הרמז אל יעקב בשקיעה זו שיהיה סימן מסור בידו שלעתיד יחרב המקדש שתי שנים קודם הזמן'. יש כאן עוד רמז אומר הכלי יקר, יש כאן רמז לחורבן, שהחורבן יהיה שנתיים לפני הזמן. 'ועל כן ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו, ואמרו

⁷ מקור מספר 7, כלי יקר בראשית כ"ח, י"ז.
⁸ מקור מספר 9, כלי יקר בראשית כ"ח, י"א.

במדרש שחסידיים ואנשי מעשה נוהגים בליל תשעה באב לשום אבן מתחת לראש ואמרו שיש להם סמך מפסוק זה⁹. הוא גם ראה עוד דבר, ראה את החורבן. שקיעת השמש לא מבטאת רק את העוצמה של המקדש אלא גם את חורבן המקדש. זו שקיעת השמש. ולכן עד היום יש חסידיים ואנשי מעשה שנוהגים לקחת אבן ולשים מתחת לראש בתשעה באב.

תראו מה כותב הרב חרל"פ⁹; 'כי מטא לחרון אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי? כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום לפי המבואר ברש"י ובגמרא ובחומש הכוונה שנעקר הר המוריה ובא ליעקב', הוא ישן בפועל במקום המקדש. שימו לב מה כותב הרב חרל"פ – 'כאן סלל יעקב אבינו דרך לבניו שאפילו בזמן שיהיו בגלות, אם רק ישתוקקו לארץ ישראל ולאור הגאולה, יקפוץ כנגדם הר המוריה, מקום קודש הקודשים ובתוך חשכת הגלות יאיר אור נוגה של הגאולה. וכמו אצל יעקב על ידי שהתעוררה בו תשוקה למקום המקדש ואמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי וכו' ומיד נתן את דעתו לחזור וקפצה לו הארץ, גם בניו אחריו אם יגבירו את תשוקתם, יהיה נחשב להם כאילו הם עומדים בהר הקודש והמקדש, בארץ אבותיהם'. כשקראתי את הדברים של הרב חרל"פ נפל לי האסימון. אני זוכר שהייתה את ההתנתקות מגוש קטיף. אני זוכר שאנשים ישבו שם ושרו כל הזמן 'יבנה המקדש' ולא הבנתי, מה הקשר? תשיר שירים על ארץ ישראל, תשיר שירים על אמונה בה' – מה הקשר בית המקדש? זה מה שאומר לנו כאן הרב חרל"פ – יעקב הטביע כאן בזה שהוא נמצא באותו לילה גורלי, נמצא במקום המקדש, יעקב מטביע לנו כאן שכאשר עם ישראל יהיה בלילה, מה יעודד אותם? המחשבות על אור הגאולה. יאיר אור הגאולה גם בחושך. ופתאום התחלתי לקרוא ספרים ואני רואה שזו לא הייתה רק ההרגשה שלי. פתחתי ספר שנקרא בשם 'אמונת ישראל', של האדמו"ר מגרוז'ניסק שהיה בן דודו מהרבי מפיאסצ'נה. בן דוד שלו. וגם הוא נספה בשואה. ובשער של הספר מובא הסיפור הבא¹⁰; 'כשהכניסו את האנשים של המחנה, קהל של אלפי איש, לחצר ההשמדה בטרבלינקה, הקהל פנה אל כ"ק אדמו"ר: 'רבנו מה הוא אומר עכשיו' – כאן זה כתוב ככה בצורה יבשה, ועדיין תארו לעצמכם איזה מחזה נורא זה. 'אז פתח רבנו הקדוש ואמר שמעו נא אחי ואחיותיי עם ה', לא עלינו להרהר אחרי מעשה הקב"ה ואם נגזר שבזמן הזה אנחנו נהיה הקורבנות של חבלי משיח בדרגה זאת של הגאולה ולעלות על המוקד, אשרינו שזכינו לכך, ומה שחז"ל אמרו 'ייתי ולא אחמינייה', היינו טרם שמגיעים לכך, אבל אנחנו שהגענו לדרגה זו, צריכים אנו לשמוח כך זכינו שאפרנו יטהר את עם ישראל כולו. הנני מצווה עליכם שבל תהססו ולא תבכו בלכתכם לכבשן, אדרבא היו בשמחה, ובניגון 'אני מאמין וכו' עקיבא בשעתו תסתלקו בישמע ישראל', ב'אחד'. הקהל קיים את דברי קדשו ובניגון 'אני

⁹ מקור מספר 10, נימוקי המקראות, ויצא עמי"ס"ח.
¹⁰ מקור מס' 11, פתיחה לספר אמונת ישראל.

מאמין' ובקריאת 'שמע ישראל' קידשו שם שמייים'. מה זה 'אני מאמין'? אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח... מה משיח עכשיו? מה משיח? עומדים בטרבלינקה. נאצים. הרב, יש לו את הדברים האחרונים להגיד לקהילתו לפני שכולם עולים – מה אתה מדבר על משיח? הרב חרל"פ אומר זה לא יעזור – את הדבר הזה יעקב אבינו הכניס כאן. שגם מה שיעודד את האנשים ברגעים הכי שפלים, ברגעים שירגישו את החושך הכי גדול של הגלות, זאת תהיה המחשבה על הגאולה. הוא הכניס כאן תרופה.

הבאתי עוד סיפור – אחד הסיפורים הכי מפורסמים אני חושב¹¹ – על אחד הלחנים המפורסמים של 'אני מאמין', שהלחין אותו ר' עזריאל-דוד פסטג 'היה חזן ידוע בוורשה, רבים נהרו אל בית הכנסת שבו נהגו ר' עזריאל דוד ואחיו, להתפלל בימים הנוראים. כעת נדחס, לאחר הכיבוש הנאצי עם אלפים מאחיו היהודים באחת מרכבות המוות בדרך מוורשה אל מחנה ההשמדה טרבלינקה. ר' עזריאל-דוד היה מכונס בתוך עצמו. למול עיניו של ר' אליעזר דוד קמו לפתע מילות העיקר הי"ב: 'אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא'. הוא עצם את עיניו והתעמק במילים ובתוכנו. דווקא עכשיו, אמר בליבו, כשהכול נראה אבוד נבחנת אמונתו של יהודי. ופתאום החלו שפתיו לפזם נעימה שקטה וחרשית. דבקתו של ר' עזריאל דוד גברה והלכה מרגע לרגע. עיניו עצומות וגופו דחוס, הוא לא חש כלל בשקט המוחלט שהשתרר בקרון ובמאות האוזניים הכרויות בתדהמה למשמע הצלילים המופלאים, שכאילו נלקחו מעולם אחר לגמרי. הוא גם לא שמע את הקולות המצטרפים בהמשך לשירתו, בתחילה בשקט, ומרגע לרגע בקול גובר והולך. הנעימה המרגשת, עם המילים הקדושות, חברו לאמונה הטהורה שבלבבות ופרצו מתוכם בשירה גדולה ואדירה, כמתעורר מחלום רחוק, פקח ר' עזריאל דוד את עיניו והביט נכחו. עיניו היו אדומות מבכי ולחיי רטובות מדמעות. הוא היה נסער מאוד ופנה אל הסובבים אותו: 'רוצה אני להציע לכל מאן דבעי עסקה בלתי שגרתית: מי שיקפוץ מהרכבת, יציל את עצמו ויצליח להביא את הניגון הזה אל מורי ורבי האדמו"ר ממודז'ץ, מעניק אני לו מחצית מחלקי בעולם הבא'. כעבור רגע הורמו שתי ידיים. אלו היו שני בחורים צעירים. כעבור שעה קלה הצליחו השניים בעזרתם של האחרים, לפרק את הקרשים שסגרו על החלון הקטן שבמרומי הקרון. הם נפרדו מאחיהם וקפצו בזה אחר זה מתוך הרכבת השועטת. כעבור זמן התייצב על סף דלתו של הרבי ממודז'ץ בארצות הברית אחד מהשניים. התברר, כי חברו התרסק אל מותו בקפיצה מהרכבת, ואולם הוא ניצל והצליח להימלט מהתופת. הוא נכנס אל חדרו של הרבי, גולל באוזניו את הסיפור המלא ושר לפניו את ניגונו של ר' עזריאל דוד חסידו. כל אותה שעה ישב מולו הרבי ומירר בבכי.

¹¹ מקור מספר 12, עפ"י שיחת השבוע, עליון 654.

הרבי ממודזיץ הוא שהפיץ את ניגונו של ר' עזריאל דוד פסטג בכל העולם כולו. 'עם הניגון הזה צעדו יהודים אל משרפות הגזים' אמר, 'ועם הניגון הזה יצעדו יהודים לקבל את פני משיח צדקנו'. מה הוא מדבר על משיח החזן הזה? מה הוא שר על משיח? תחזק באמונה, בה' – מה הקשר משיח בכלל? הרעיון הזה כותב הרב חרל"פ, זה יעקב אבינו. זה הקישור של יעקב אבינו שבמקום המקדש הוא חולם על הגלות. זה אומר הרב חרל"פ.

נראה רק רעיון אחרון ובוה נסיים. רעיונות מדהימים. לקחתי אותם כסדר. אני עובר כאן ממש על שלושת הרעיונות הראשונים בספר 'מי מרום' על הפרשה. כותב הרב חרל"פ ככה¹²: 'מלאכי אלקים עלים וירדים' יחד עם העליות באות גם הירידות. שכן הירידות מענפי העליות המה, כי כך הוא טבע וסדר העליה, לעלות למעלה ולהתפשט גם למטה'. איזה רעיון. כולנו סובלים מירידות. מנפילות. כולנו, זה חלק מטבע החיים. בכל תחום מהחיים. שיש זמנים שיותר קשה – קשה לנו נפשית, קשה לנו מכל מיני בחינות. אומר לנו הרב חרל"פ – צריך להבין. אנשים רואים את הנפילות כנפילות. זה לא נכון. המלאכים עולים ויורדים. הירידה היא חלק מהעלייה. אתה לא תעלה כמו שצריך אומר הרב חרל"פ, אם לא תיפול לפני כן. זה לא שאנחנו רוצים ליפול, אף אחד לא רוצה ליפול ואנחנו לא רוצים את הנפילות האלו חס וחלילה. אף אחד לא רוצה ליפול. אבל הירידות בונות באדם משהו שהוא ירצה שהעלייה תהיה הרבה יותר משמעותית. 'האסון הוא שנפסק הסולם שהוא סוד החיבור שבין העלייה לבין הירידה'. אם בן אדם מסתכל על הירידה בפני עצמה זה האסון. זה דיכאון. קרה לי איזה משהו קשה, אם אני אבודד את זה ואני כל הזמן אשקע בקושי הזה, זה אסון. זה ניסיון גדול – אפשר להפוך את זה לדיכאון, אבל אפשר להיפך, להפוך את זה ככלי לצמיחה. אז זה מה שאומר הרב חרל"פ – 'עולים ויורדים'. יורדים, אבל לא נשארים לרדת, אחר כך עולים. ברגע שאתה מנתק, שאתה מסתכל על הירידה בפני עצמה, זה האסון הגדול, זה הקושי הגדול. 'אבל בזמן שהסולם שלם העליות והירידות משולבות יחד אישה אל אחותה, אז גם הירידות אינן מזיקות'. זה לא נעים ידידי, אף פעם לא נעים. אבל זה לא גורם את הנזק הדרמטי, את הנזק הקריטי. 'גם היורדים מרום שמים ועד תחתית ארץ, וגם העולים מתחתית הארץ עד רום שמים, מלאכי אלוקים המה'. שתי הפעולות, גם העלייה, וגם הירידה שהיא מחוברת עם העלייה, זה עדיין מלאך אלוקים. כי אתה מבין שהכל תהליך אחד והכל מתקדם. אני עובר תהליך, תהליך קשה, אבל בסוף התהליך אני אקבל מזה כוחות ואני אוכל להמשיך הלאה – זו הסתכלות אחרת לגמרי.

אני רק אסיים ברב סולובייצ'יק¹³: 'תעודתו של האדם בעולמו על פי היהדות, היא להפוך גורל לייעוד... הייסורים באים כדי לרומם את האדם, לטהר את רוחו ולקדשו. לנקות את מחשבתו

¹² מקור מספר 13, מי מרום, נימוקי המקראות, ויצא עמ' ס"ח.
¹³ מקור מספר 14, הרב יוסף דב סולובייצ'יק, קול דודי דופק.

הרב ידידיה הכהן – שיעור פרשת שבוע, פרשת ויצא תשע"ח

ולצרפה מכל פסולת השטחיות וסיגי הגסות. לעדן את נפשו ולהרחיב את אופק חייו. כללו של דבר, הייסורים תפקידם לתקן את הפגום באישיותו של האדם. ההלכה מלמדת אותנו, כי עוון פלילי הוא בידי בעל הייסורים להרשות את מכאוביו ללכת לאיבוד ולהישאר ללא מטרה. הסבל מופיע בעולם כדי לתרום דבר מה לאדם, כדי לכפר עליו, כדי לגאול אותו מן הזוהמה, מן גסות הרוח ושפלות הנפש'. אדם שעובר איזה משהו הרבה גסות רוח שהייתה בו נעלמת. אדם מרגיש חזק, פתאום ריבונו של עולם נותן לו איזה סתירה, נעלם ממנו משהו. 'מתוכו צריך הסובל לעלות מזוקק ומצורף, טהור ונקי "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע" – כלומר, מתוך הצרה עצמה יושע תשועת עלומים, יזכה להתגבשות והתעלות שאין דוגמתן בעולם נטול סבל. מתוך השלילה צומחו החיוב, מתוך האנטי-תזה מבצבצת התזה, ומתוך הכחשת הקיום מתגלה קיום חדש'.

אלו שלושה רעיונות מאירים מים חיים מאורו של הרב המיוחד הזה, הרב יעקב משה חרל"פ, מהספר שלו מי מרום על התורה.